

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ประเทศไทยถือได้ว่าเป็นประเทศที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การเกษตรส่วนใหญ่เป็นการใช้พื้นที่ในการปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งสามารถทำรายได้ให้แก่ประเทศได้เป็นอย่างดี แต่เมื่อพิจารณาความต้องการบริโภคเนื้อในปัจจุบันได้เพิ่มสูงขึ้นมาก เนื่องจากเป็นแหล่งอาหารโปรตีนที่มีความจำเป็นต่อร่างกาย ขณะเดียวกันจำนวนประชากรสัตว์ โดยเฉพาะโคไม่ได้เพิ่มสูงขึ้นตามความต้องการของผู้บริโภค การเลี้ยงโคเนื้อจึงได้รับการยอมรับกันอย่างแพร่หลายมากขึ้น การเลี้ยงโคขุนเป็นการเลี้ยงโคเนื้ออีกรูปแบบหนึ่ง ที่มุ่งผลิตเนื้อโคคุณภาพดีเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดทดแทนการนำเข้าเนื้อจากต่างประเทศ การเลี้ยงโคขุนจะใช้เวลาน้อยกว่าการเลี้ยงโคเนื้อโดยทั่วไปที่สามารถยึดเป็นอาชีพได้ และมีรายได้ดี ทำให้ผู้เลี้ยงใช้เวลาว่าง และวัสดุเหลือใช้ เช่น ฟางข้าว มันสำปะหลังให้เป็นประโยชน์ อีกทั้งยังช่วยแก้ปัญหาตลาดของพืชไร่ที่มีราคาผลผลิตค่อนข้างต่ำ โดยนำผลผลิตเหล่านั้นมาเป็นปัจจัยในการผลิตเนื้อโคซึ่งได้ราคาสูงกว่า (จิตรกร, 2549) จึงถือได้ว่าโคขุนมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศชนิดหนึ่ง แต่ยังคงขาดการจัดการสิ่งแวดล้อมในการเลี้ยงและการดูแลให้มีความยั่งยืน โดยเฉพาะการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคขุนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อไป จึงถือเป็นสิ่งที่จะต้องเอาใจใส่ดูแลทั้งในเรื่องโรงเรือน การจัดการเลี้ยงดู การจัดการของเสียที่เกิดขึ้นจากการเลี้ยง เช่น มูลโค ปัสสาวะ น้ำโสโครกที่ระบายออกจากโรงเลี้ยงและสารประกอบต่างๆ ที่ใช้ในฟาร์ม หากไม่มีการจัดการที่เป็นระบบอย่างถูกต้องแล้วจะก่อให้เกิดกลิ่นเหม็น มีแมลงวันรบกวนมากขึ้น เพิ่มแหล่งสะสมเชื้อโรค และยังทำลายสภาพแวดล้อมอื่น ส่งผลให้เกิดความไม่ยั่งยืนในการเลี้ยง

จังหวัดเชียงใหม่มีการเลี้ยงโคขุนอย่างแพร่หลาย เพราะสภาพภูมิประเทศ สภาพอากาศ และปัจจัยหลายๆ อย่างประกอบ เช่น มีแหล่งอาหารซึ่งเป็นเศษเหลือจากผลผลิตจากการเกษตรที่เกษตรกรไม่ต้องการใช้แล้ว นำมาเป็นอาหารสำหรับโคขุน และตลาดเนื้อที่รับซื้อโคขุน ซึ่งมีบริษัทรับซื้อและประกันราคาให้กับเกษตรกรในราคาที่เหมาะสม สำหรับต้นทุนและกำไรของเกษตรกรที่จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไม่ยากลำบาก

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาถึงการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนในเขตพื้นที่ที่ใกล้ความเจริญ ได้แก่ อำเภอดอยหล่อ อำเภอแม่แตง อำเภอแม่ริม และอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน เพื่อให้เกษตรกรมีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดใช้ประโยชน์ในการพัฒนาความรู้ ความสามารถในการจัดการสภาพแวดล้อมการเลี้ยงโคขุนอย่างยั่งยืน และเพื่อให้เป็นข้อมูลในการเลี้ยงโคขุนของเกษตรกร เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นและใช้วางแผนการเลี้ยงโคขุนอย่างถูกต้องแก่เกษตรกรทั้งในพื้นที่ศึกษาและพื้นที่อื่นๆ ในการเลี้ยงโคขุน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการเลี้ยงโคขุนแก่เกษตรกรต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนกับการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางแก้ไขปัญหาในการเลี้ยงโคขุนของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

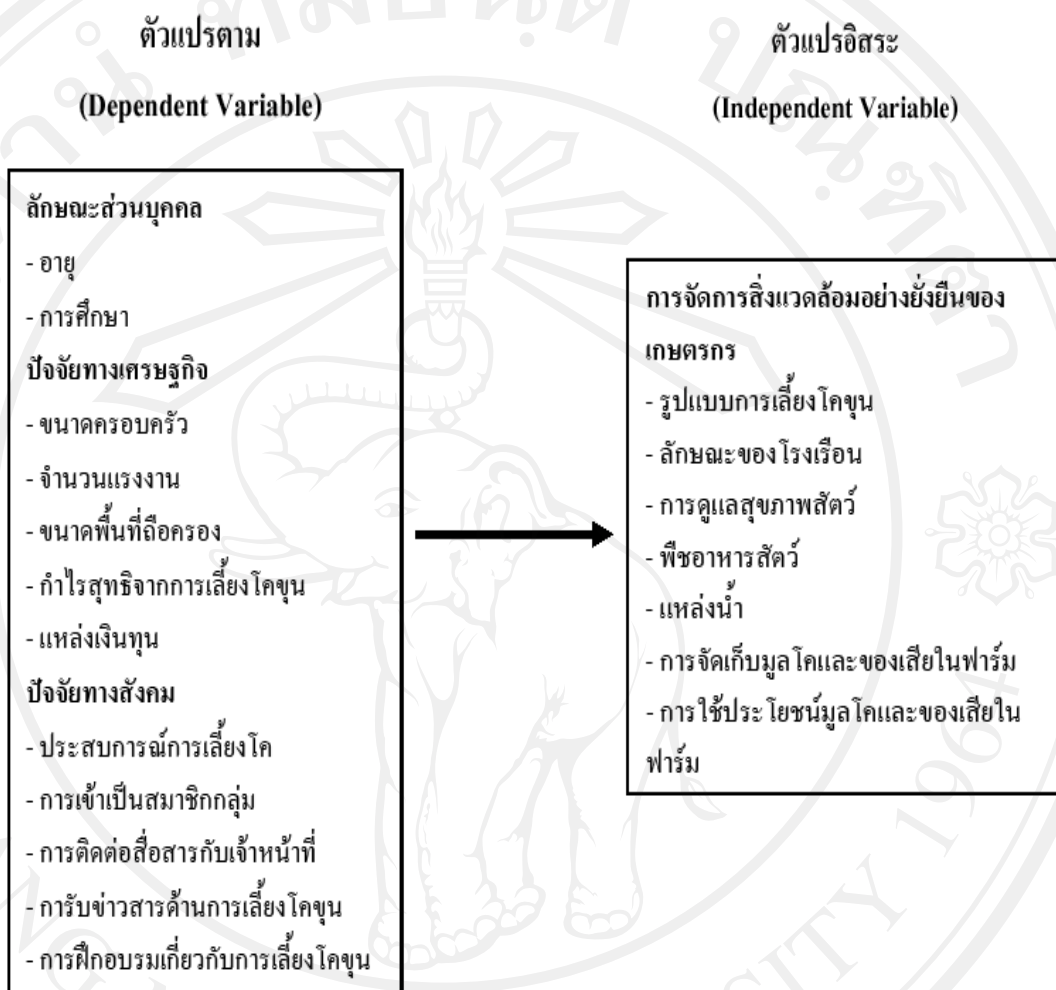
1.3 ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

การศึกษานี้สามารถนำข้อมูลที่ได้เป็นแนวทางที่ใช้ในการวางแผนการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมในการเลี้ยงโคขุนอย่างถูกต้องและยั่งยืนแก่เกษตรกร และแนวทางในการส่งเสริมเจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

1.4 ขอบเขตการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาทางด้านการเลี้ยงโคขุนและการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนของเกษตรกร ในจังหวัดเชียงใหม่ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลรูปแบบการเลี้ยงโคขุน การจัดการสิ่งแวดล้อม และข้อมูลปัจจัยพื้นฐานของเกษตรกรในปี พ.ศ. 2553

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

1.6 นิยามศัพท์

การจัดการสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน หมายถึง ความสามารถในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคขุน ได้แก่ รูปแบบการเลี้ยงโคขุน ลักษณะของโรงเรียน การดูแลสุขภาพสัตว์ พืชอาหารสัตว์ แหล่งน้ำ การจัดเก็บมูลโคและของเสียในฟาร์ม และการใช้ประโยชน์มูลโคและของเสียในฟาร์ม

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนในจังหวัดเชียงใหม่

ประสบการณ์การเลี้ยงโค หมายถึง จำนวนปีที่เกษตรกรประกอบอาชีพการเลี้ยงโคขุน

การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม หมายถึง เกษตรกรมีการเข้าร่วมหรือไม่ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มผู้เลี้ยง โคขุน เช่น กลุ่มผู้เลี้ยง โคขุนจังหวัดเชียงใหม่ หรือกลุ่มผู้เลี้ยง โคขุนภายใต้พันธะสัญญาของบริษัทเอกชนต่างๆ เป็นต้น ซึ่งผู้สมาชิกกลุ่มสามารถแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร และรวมกลุ่มต่อรองราคาขายโคและราคาปัจจัยที่สำคัญต่อการเลี้ยงโค

การติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ หมายถึง จำนวนครั้งในแต่ละปีของเกษตรกรที่มีการติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและให้ข้อเสนอแนะในการเลี้ยงโคขุน

การรับข่าวสารด้านการเลี้ยงโคขุน หมายถึง จำนวนและชนิดของข่าวสารเกษตรกรได้รับใน 1 ปี

การฝึกอบรมเกี่ยวกับการเลี้ยงโคขุน หมายถึง จำนวนครั้งที่เกษตรกรเข้าร่วมการฝึกอบรมรูปแบบการเลี้ยงโค หมายถึง การจัดการเลี้ยงโคแบบปล่อยในทุ่งหญ้า การเลี้ยงโคแบบปล่อยในคอกหรือในลาน และการเลี้ยงโคแบบผูกค้ำขึ้นโรง

ลักษณะของโรงเรือน หมายถึง ลักษณะของที่ตั้ง วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการก่อสร้าง ซึ่งสามารถบ่งบอกถึงความยั่งยืนของโรงเรือน

การดูแลสุขภาพสัตว์ หมายถึง การป้องกันและรักษาสุขภาพสัตว์ ได้แก่ การฉีดวัคซีน ป้องกันโรค การถ่ายพยาธิ และการตรวจโรคประจำปีของโค

พืชอาหารสัตว์ หมายถึง วัสดุอาหารทางการเกษตรที่นำมาเป็นอาหารโค เช่น ฟาง ต้นข้าวโพด ต้นถั่วเหลือง และพืชผักบางชนิด ซึ่งถือได้ว่าเป็นอาหารหยาบที่สำคัญในการเลี้ยงโคขุน

แหล่งน้ำ หมายถึง แหล่งน้ำจากธรรมชาติ หรือแหล่งน้ำที่สร้างขึ้นเอง เพื่อใช้สำหรับอุปโภคบริโภคภายในครัวเรือนและใช้เลี้ยงโคขุน

การจัดเก็บมูลโคและของเสียในฟาร์ม หมายถึง การจัดเก็บและกำจัดมูลโค ปัสสาวะและน้ำโตโครกที่ระบายออกจากโรงเรือน เพื่อลดการเกิดกลิ่นเหม็น แมลงวัน และสิ่งที่ทำความรำคาญแก่โค รวมทั้งการแพร่ระบาดของโรคที่อาจติดต่อสู่คนหรือสัตว์ได้

การใช้ประโยชน์มูลโคและของเสียในฟาร์ม หมายถึง การนำมูลโคและของเสียในฟาร์มไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น ทำปุ๋ยคอก ปรับปรุงบำรุงดิน รดหรือหว่านในแปลงหญ้า ทำบ่อ ไบโอดีท และขายเป็นรายได้ เป็นต้น

โคขุน หมายถึง โคที่เกษตรกรนำมาเลี้ยงเพื่อการค้า โดยการนำลูกโคมาขุนด้วยอาหารหยาบ เช่น หญ้าสด ฟาง พืชผักบางชนิด และอาหารข้น เพื่อให้โคมีน้ำหนักเพิ่มขึ้น และเจริญเติบโตได้ในระยะเวลาอันรวดเร็ว